

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Slavomíra Nováka a soudkyně Mgr. Jany Jurečkové a Mgr. Andrey Veselé ve věci

žalobkyně

E. V., narozena X
bytem X
zastoupená Mgr. Davidem Strupkem, advokátem
se sídlem Betlémské náměstí 351/6, Praha 1

proti
žalovanému

Ministerstvo zdravotnictví,
se sídlem Palackého 375/4, Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 2. 9. 2022, č. j. MZDR 23954/2022-3/PRO,

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 2. 9. 2022, č. j. MZDR 23954/2022-3/PRO, se ruší a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.

Shodu s prvopisem potvrzuje J. V.

- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení v částce 8 228 Kč, a to do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce žalobkyně Mgr. Davida Strupka, advokáta.

Odůvodnění:

I.

Základ sporu

1. Žalobkyně se podanou žalobou domáhala zrušení rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 2. 9. 2022, kterým byl zamítnut její rozklad proti rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví ze dne 8.7.2022, sp.zn. MZDR 16879/2022-7/PRO, jímž správní orgán I. stupně zamítl její žádost o poskytnutí jednorázové peněžité částky za protiprávní sterilizaci podle zákona č. 297/2021 Sb.
2. Rozhodnutí o rozkladu žalobkyně napadá v celém svém rozsahu a vytýká především nesprávný procesní postup spočívající v chybném rozložení důkazního břemene, jehož důsledkem jsou pak nesprávné skutkové i právní závěry.

II.

Obsah žaloby a vyjádření žalovaného

3. Žalobkyně má za to, že na problematiku nezákonných sterilizací je třeba nahlížet v širším kontextu řešení zásadního celospolečenského tématu, jehož absentující legislativní podchycení v období před přijetím zákona č. 297/2021 Sb. bylo vnímáno jako nedostatečná sebereflexe státu v rozporu se zásadami právního státu i mezinárodními závazky.
4. Tento kontext se pak promítá i do procesní pojetí problematiky. Jde nepochybně o řízení, jehož předmětem je ochrana veřejného zájmu ve smyslu § 50 odst. 3 správního řádu a řízení je plně ovládáno zásadou materiální pravdy, protože správní orgán jakožto reprezentant státní moci je povinen vyvinout maximální úsilí k tomu, aby byl účel zákona naplněn.
5. Veřejný zájem jakožto neurčitý právní pojem nelze bez dalšího vykládat jen jako zájem státu nebo státních institucí, ale jako zájem obecný, společensky prospěšný, jehož sledování může v individuálním případě znamenat i příklon k ochraně soukromého práva proti zásahu veřejné moci. Pojem veřejného zájmu má i rozměr etický, je třeba jej hledat v souhrnu zájmů tvořících tzv. veřejné dobro. Je v celospolečenském zájmu, aby česká veřejná moc byla vnímána jako chránící základní lidská práva, povzbuzující důvěru občanů v právní řád a nabízející řešení, která jsou efektivní a realizovatelná, nikoli jen formální.
6. Po společenských změnách následujících po roce 1989 československá a následně česká demokratická veřejná moc přijala závazek napravit v maximální možné míře křivdy a nespravedlnosti páchané za časů totalitního režimu, což se dělo jak v rovině majetkové, tak v oblastech, kde teprve postupně česká veřejná moc zjišťovala, které akty minulého režimu

jsou v demokratickém světě považovány za nesouladné s ochranu lidských práv a se zásadami demokratického právního státu.

7. Problém nezákonných sterilizací byl odhalován postupně a jakmile se zjistilo, že šlo o systematickou praxi, stal se předmětem aktivit též veřejné moci (přelomovým bylo stanovisko Veřejného ochránce práv 3099/2004/VOP ze dne 23.12.2005) a nakonec i terčem mezinárodní kritiky. S ohledem na vysoký podíl romských žen mezi oběťmi protiprávních sterilizací v České republice neuniklo toto téma ani pozornosti Výboru OSN pro odstranění všech forem rasové diskriminace, který ve svých závěrečných doporučeních z roku 2007 vyjádřil znepokojení nad tím, že Česká republika dosud nepodnikla rychlé a účinné kroky k poskytnutí náhrady obětem.
8. Jakkoli nejvyšší orgány České republiky deklarovaly svoji připravenost odpovědět na zahraniční kritiku přijetím opatření k nápravě, zákonodárná moc závislá na politické poptávce nebyla schopna reagovat dříve, než přijetím zákona 30 let po ukončení nezákonné praxe, v době, kdy drtivá většina zdravotnické dokumentace je skartovaná.
9. Za situace, kdy
 - a. je v zájmu české společnosti, aby se Česká republika prezentovala jako stát, který má základní lidská práva v úctě a na zahraniční kritiku reaguje se sebereflexí;
 - b. je v zájmu České republiky, aby zákony, které přijímá, sloužily účinné ochraně práv občanů, pro kterou byly vytvořeny, a nebyly jen alibistickým „splněním domácího úkolu;“
 - c. nezákonné sterilizace jsou zásahy směřující do jednoho z nejzásadnějších lidských práv, a sice práva na lidskou důstojnost a ochranu proti nelidskému a ponižujícímu zacházení;
 - d. závažnost zásahu zásadně zvyšuje fakt, že ve většině případů byl realizován pro etnickou příslušnost oběti;
 - e. oběti jsou osobami sociálně znevýhodňovanými, s nižším vzděláním, se sníženou možností uplatnit řádně svá práva, či si zajistit právní pomoc na komerční bázi;je nesporné, že je ve veřejném zájmu, aby maximum skutečných obětí na odškodnění předpokládané zákonem dosáhlo.
10. Pokud jde o důkazní břemeno, správní orgány nedostatečně vyhodnotily fakt, že nezákonné sterilizace byly mimo jiné projevem diskriminace pro etnickou příslušnost, neboť jedním z jejích důvodů bylo omezení počtů narozených obyvatel mj. i u romské populace. Zákonodárce tedy akceptoval, že nezákonné sterilizace byly výrazem rasové diskriminace romských žen, přičemž zákon č. 297/2021 Sb. má jakožto *ratio legis* záměr následky diskriminace v maximální míře napravit, tedy odškodnit.
11. Ve zmiňovaném stanovisku Veřejného ochránce práv jsou pak podrobně popsány vzorce jednání, které byly zdravotnickými zařízeními jednajícími v rámci státní mocenské praxe v době před rokem 1990 přijímány. V drtivé většině případů se jednalo o jednání nezachycené v dokumentaci, vedené „mimo protokol,“ jako přemlouvání, přesvědčování či předkládání zavádějících informací. Souhlas se sterilizací, který byl podepisován, nebyl informovaný, v řadě případů chyběl schválení sterilizační komisí, apod.
12. Obecně přijatá praxe vůči romskému etniku byla natolik rozšířená a převládající, že lze hovořit o vzorcích zakládajících domněnku diskriminace v rozsahu obdobném, jako tomu bylo např. u zařazování romských dětí do zvláštních škol, u něž Evropský soud pro lidská

Shodu s prvopisem potvrzuje J. V.

práva vyslovil, že za situace, kdy jsou statistické disproporce natolik veliké a domněnku diskriminace se nepodařilo vyvrátit, pokud jde o obecné fungování systému není třeba zkoumat individuální okolnosti případu každé osoby, která byla takovému zacházení vystavena (*D.H. a další proti České republice /Velký senát/, § 209*).

13. Ústavní soud nicméně v případě III. ÚS 1136/13 vyslovil, že tento princip nevylučuje s absolutní nevyhnutelností možnost, aby se v individuálním případě podařilo vyvrátit domněnku diskriminace tím, že se prokáže, že na danou osobu obecně diskriminační praxe nedopadala.
14. To znamená, že notoricky známé vzorce jednání zdravotnických zařízení a státní moci, jejímž cílem bylo programově omezit porodnost v romském etniku, zakládají silnou domněnku diskriminace *prima facie*, kterou je možné vyvrátit pouze důkazem, že s žadatelkou bylo zacházeno příznivěji, než jak bylo dokumentováno ve většině případů. Mohl by být např. předložen řádný informovaný souhlas nebo takové rozhodnutí sterilizační komise, z něž by bylo patrné, že žadatelka byla řádně poučena, byly jí vysvětlena veškerá negativa a rizika jejího rozhodnutí, apod.
15. Na tom nic nemění možnost, že konkrétně v případě žalobkyně nemusel být primární motivací záměr snižovat počty romské populace, ale že byl lékařský zákrok vyvolán nepříznivým zdravotním stavem žalobkyně. Zmiňovaný princip, podle kterého v případě rozšířené diskriminační praxe není nutné zkoumat individuální okolnosti, vedl Velký senát ESLP k tomu, že v rozsudku *D.H. a další (Velký senát)* vyslovil porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod i u těch žáků, u nichž nebylo možné vyloučit, že objektivně vzato jejich mentální vyspělost odpovídala zařazení do zvláštní školy, či jinými slovy, bývali by byli zařazeni do zvláštní školy, i kdyby diskriminační praxe nebylo. Tedy i takoví žáci se stali obětí diskriminace, neboť i v jejich případě byly aplikovány diskriminační mechanismy.
16. Pokud jde o žalobkyni, v jejím případě nemusel být primární motivací záměr snižovat romskou populaci, ale s ohledem na rozšířenou diskriminační praxi je třeba tak rezignaci lékařského personálu na dodržení předepsaných náležitostí, především pak absenci informovaného souhlasu, vnímat jako důsledek takové praxe.
17. Nezákonnost sterilizace by proto měla být presumována a stát nese důkazní břemeno, že v případě žalobkyně byly dodrženy všechny náležitosti předepsaných úkonů tak, aby sterilizace mohla být hodnocena jako zákonná.
18. Žalovaný se však spokojil se skutečností, že nemocnice konstatovala skartaci dokumentace. Nebyly zjišťovány okolnosti tohoto faktu, ministr naopak výslovně uvádí, že ministerstvu nepřísluší zákonost skartace zkoumat. Není zřejmé, o jakou zákonnou úpravu tento negativní závěr opírá. Jestliže se řízení řídí zásadou materiální pravdy a je nutné pečlivě zkoumat všechny okolnosti případu, pak i tuto záležitost bylo ministerstvo oprávněno, ba povinně přezkoumat. Ministr totiž na jedné straně uvádí, že o převráceném důkazním břemenu by bylo možné uvažovat, byla-li by skartace protiprávní, na druhé straně však uzavírá, že protiprávnost skartace zkoumat nemůže. Tím je ale žalobkyně chycena do logicky neřešitelné situace, jejíž nastavení rozhodně nesvědčí o efektivní aplikaci zákona v souladu se záměrem, s nímž byl zákon přijat.
19. Délka skartačních lhůt má přitom daleko k jednoznačnosti, neboť před přijetím aktuálně platné vyhlášky č. 385/2006 Sb. se skartace řídila skartačními řády a plány, které vydávala

jednotlivá ministerstva, ve smyslu zákona č. 97/1974 Sb. o archivnictví, a vyhlášky č. 117/1974 Sb., kterou se stanovují mj. podrobnosti skartačního řízení.

20. V napadeném rozhodnutí ale zcela chybí jakákoli úvaha na téma, jakou skartační lhůtou vůbec byla Nemocnice Náchod vázána a zda ji dodržela. I kdyby pak byla zdravotnická dokumentace skartována, měla by se zachovat dokumentace o průběhu skartačního řízení. Pokud by nebyly k dispozici dostatečné důkazy o dodržení skartačních pravidel, může to mít následky v rámci hodnocení důkazů. Chybějící důkaz samozřejmě obecně neznamená, že se dovozuje jeho obsah automaticky svědčící žadateli. Avšak v situaci, kdy tvrzená diskriminující osoba nese důkazní břemeno ohledně důvodů odlišného zacházení, resp. má prokázat, že s danou žadatelkou zacházela lépe, než bylo obvyklou praxí, je situace poněkud odlišná.
21. I když neplatí obecný nárok na předložení důkazu protistranou, resp. neplatí obecně, že u důkazu, který protistrana odmítá či nemůže předložit, se dovozuje nepříznivý obsah, v případě antidiskriminačního sporu může vést chybějící dokumentace k závěru, že osoba, která má vyvracet domněnku diskriminace, své důkazní břemeno neunáší (srov. rozsudek Soudního Dvora EU *Galina Meister v. Speech Design Carrier Systems GmbH*, C-415/10). To platí tím spíše, že v daném případě je osobou, která by za diskriminaci odpovídala, veřejná moc, která se zavázala odčinit závažné a systematické zásahy státní moci do sféry lidské důstojnosti, páchané pro etnickou příslušnost obětí.
22. Ministr navíc sám připustil, že nezákonnost skartace by mohla způsobit přenos důkazního břemene ve prospěch žalobkyně. Žalobkyně je proto přesvědčena, že pokud se nepodaří prokázat dodržení skartačních předpisů, je namístě dovodit, že se veřejné moci nepodařilo vyvrátit, že žalobkyně byla shodně, jako bylo obvyklou praxí, sterilizována nezákonně.
23. V rozporu se zásadou materiální pravdy pak nebyly zvažovány další možnosti, jak okolnosti zákroku osvětlit. Mohl být realizován účastnický výslech žalobkyně, který taktéž není jako důkaz vyloučen, apod.
24. Žalobkyně proto navrhla, aby Městský soud v Praze rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 2.9.2022, č.j. MZDR 23954/2022-3/PRO (případně i prvoinstanční rozhodnutí žalovaného) **zrušil**, věc vrátil příslušné správní instanci k dalšímu řízení a žalovanému uložil zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení k rukám jejího právního zástupce.
25. Žalovaný ve vyjádření k žalobě uvedl, že zákonnost sterilizace je třeba posuzovat podle právní úpravy platné v době provedení výkonu, v případě žalobkyně tedy podle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, a směrnice Ministerstva zdravotnictví z roku 1971 o provádění sterilizací. V tomto ohledu je pro ministerstvo stěžejním pokladem pro vydání rozhodnutí ve věci zdravotnická dokumentace.
26. Zákon č. 297/2021 Sb. samozřejmě nevylučuje prokázání protiprávnosti provedení sterilizace jinými prostředky, avšak žalobkyně nenavrhla důkazy, které by protiprávnost sterilizace dokazovaly (např. v podobě dokladu o vyplacení dávky...). Zde žalovaný zdůraznil, že řízení, které se vede na základě podané žádosti, je řízením o žádosti, tedy nikoliv řízením z moci úřední, a je ovládáno zásadou projednací, nikoliv vyšetřovací. Je tedy na žalobkyni, jaká tvrzení v průběhu řízení uplatní a jaké důkazy k prokázání svých tvrzení označí, popř. navrhne. Žalobkyně v tomto ohledu zcela extenzivním, až téměř excesivním, způsobem vykládá neurčitý právní pojem veřejného zájmu, čímž nepřipustně

přesouvá veškerou procesní aktivitu potřebnou v jejím případě k případnému vyhovění žádosti na správní orgány.

27. K tomu žalovaný zdůraznil, že žalobkyně byla po celé správní řízení právně zastoupena Ligou lidských práv, tedy poměrně renomovanou neziskovou organizací, jež se uvedenou problematikou dlouhodobě právně zabývá, přesto průběhu řízení však žalobkyně projevovala naprostou procesní pasivitu a svých procesních práv nikterak nevyužila. K podkladům nashromážděným žalovaným se žalobkyně nevyjádřila a neuplatnila ani jiné další návrhy, např. na doplnění dokazování.
28. Co se týče sterilizací provedených před rokem 1990, je podle žalovaného nutné k této problematice přistupovat analogickým způsobem, jaký zvolil demokratický právní stát při zmírňování jiných křivd způsobených totalitním režimem, tedy k principu zmírnění toliko některých křivd, k nimž v tomto historickém období došlo.
29. Pokud jde o námitku ohledně diskriminace žalobkyně z důvodu její romské etnické příslušnosti, žalovaný poukázal na to, že s tímto tvrzením žalobkyně se setkává poprvé až v podané žalobě. Žalobkyně toto tvrzení neuplatnila ani v prvostupňovém řízení, ani v řízení o rozkladu. Závěr o romském původu žadatelky nebylo možno vyvodit ani z dokladů, jež žadatelka předložila spolu s podanou žádostí, přičemž údaj o etnické příslušnosti je osobním údajem, který bez výslovného zákonného zmocnění od žadatelek nesmí být vyžadován. Bylo by absurdní a současně protiprávní, pokud by měl žalovaný žadatele dotazovat na jejich etnickou příslušnost, v situaci, kdy tvrzení o etnické příslušnosti sama žadatelka neuplatní. I kdyby však soud k tomuto tvrzení přihlížel, má žalovaný za to, že nemůže mít ve věci právní relevanci.
30. K zákroku, kterým mělo být žadatelce zabráněno v plodnosti, došlo již v roce 1978, tedy v době, kdy neplatil ani antidiskriminační zákon, dokonce ani Evropská úmluva o lidských právech, která byla ratifikována až v roce 1992. Pokud by se snad měly na případ žalobkyně uplatnit závěry Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. a další proti České republice, došlo by tím k porušení zákazu retroaktivity právních předpisů. Soud by proto měl argumentaci tímto rozsudkem ESLP, a to včetně všech v žalobě uvedených důsledků, odmítnout.
31. Žalovaný se rovněž neztotožnil s právním hodnocením zákroku, jež měla žalobkyně podle jí předložené zdravotnické dokumentace podstoupit. Zákrok, který měla žalobkyně podstoupit, nebyl sterilizací ve smyslu právních předpisů platných v roce 1978, ani v dnešní době. Z předložené zdravotnické dokumentace jednoznačně vyplývá, že v době hospitalizace žalobkyně podstoupila nejméně dva operační zákroky, avšak ani při jednom z nich nebyla žadatelce provedena sterilizace podvázáním vaječníků za účelem její neplodnosti. Sama žalobkyně v rozkladu uvedla, že se jednalo primárně o odstranění zánětlivých nádorů gynekologických adnex, tj. vejcovodů a vaječníků, při kterém došlo u žalobkyně k odstranění pravého vejcovodu a vaječníku a levého vejcovodu. Lze sice souhlasit s tím, že výsledkem těchto zákroků byla neplodnost žadatelky, avšak dosažení neplodnosti nebylo účelem provedených zákroků.
32. Pojem sterilizace, resp. jeho právní definice je ustálená přinejmenším od roku 1966, tedy od počátku rozhodného období podle zákona 297/2021 Sb. Již směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSSR č. 29/1966 Věstníku ministerstva zdravotnictví o provádění sterilizace považuje sterilizaci za „lékařský výkon, který trvale zabraňuje plodnosti, aniž jsou odstraněny nebo poškozeny pohlavní žlázy.“ Totožně byla sterilizace definována i

Shodu s prvopisem potvrzuje J. V.

v předpisech platných v době, kdy žalobkyně předmětné zákroky podstoupila, a to v § 1. Dokonce i současná právní úprava v § 12 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, tuto definici sterilizace přejala v doslovném znění. Lze tak uzavřít, že jestliže byly žalobkyni odstraněny vejcovody a jeden z vaječníků, nepodstoupila sterilizaci, jak je definována příslušnými právními předpisy.

33. Dále žalovaný namítl, že žalobkyně nesprávně vykládá závěr ministra zdravotnictví v rozhodnutí o rozkladu o přípustnosti obrácení důkazního břemene. Napadené rozhodnutí toliko popisuje podmínky, za nichž o obrácení důkazního břemene lze uvažovat, uvedené podmínky však musí být splněny kumulativně, nikoliv alternativně. I kdyby byla zdravotnická dokumentace žalobkyně skartována v rozporu správními předpisy, nemůže to nic změnit na nemožnosti využití tohoto výjimečného procesního institutu, neboť to ze samé podstaty řízení dle zákona č. 297/2021 Sb. není možné.
34. Předmětem tohoto řízení není spor mezi žalobkyní a tím, kdo případnou nezákonnou skartaci zdravotnické dokumentace způsobil, nebo tím, kdo sterilizaci provedl, nýbrž toliko správní řízení o žádosti, tedy posouzení, zda žadatelka na základě označených a provedených důkazů splnila podmínky pro poskytnutí jednorázové peněžní částky dle zákona č. 297/2021 Sb. Poskytovatel zdravotních služeb ostatně není ani účastníkem tohoto řízení, a tudíž v rámci tohoto řízení mezi ním a žalobkyní nemůže vzniknout ani spor. Již samo nesplnění této podmínky tedy musí vést k závěru o nemožnosti obrácení důkazního břemene.
35. Žalovaný však pro úplnost uvádí, že nic nenasvědčuje ani tomu, že by byla splněna podmínka druhá. K předmětnému zákroku došlo v roce 1978. Sama žalobkyně uvádí, že dle vyhlášky č. 385/2006 Sb., o zdravotnické dokumentaci, byla skartační lhůta v případě hospitalizace 40letá. Žalovaný zde upozorňuje, tato vyhláška byla již téměř před 11 lety nahrazena vyhláškou č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci, což však na podstatě věci nic nemění, neboť i ta stanovuje v případě hospitalizace 40letou lhůtu. Za dané situace bylo v souladu s právními předpisy zdravotnickou dokumentaci možné skartovat v roce 2019, tedy dva roky před přijetím zákona č. 297/2021 Sb., který v § 10 rovněž staví speciální úpravu pro skartaci zdravotnické dokumentace.

III.

Posouzení žaloby

36. Městský soud v Praze ověřil, že žaloba byla podána včas, osobou k tomu oprávněnou, po vyčerpání řádných opravných prostředků a splňuje všechny formální náležitosti na ni kladené. Soud přezkoumal žalobou napadené rozhodnutí i řízení, které mu předcházelo, v rozsahu žalobních bodů, kterými je vázán (§ 75 odst. 1 a 2 soudního řádu správního), přitom vycházel ze skutkového a právního stavu v době vydání rozhodnutí. Jiné vady, k nimž by byl povinen přihlédnout z moci úřední, soud neshledal.
37. O podané žalobě soud rozhodl v souladu s § 51 odst. 1 soudního řádu správního bez nařízení jednání, když účastníci s takovým rozhodnutím věci souhlasili.
38. Z obsahu správního spisu vyplývá, že žalobkyně podala dne 29. 5. 2022 u Ministerstva zdravotnictví žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky z důvodu sterilizace provedené v rozporu s právem. V žádosti popsala okolnosti, za kterých byla hospitalizována v nemocnici v Opočně kvůli gynekologickým obtížím a uvedla, že

Shodu s prvopisem potvrzuje J. V.

sterilizace jí byla provedena, aniž by s ní předem projevila svobodný a informovaný souhlas. K žádosti přiložila kopie částí zdravotnické dokumentace, jmenovitě chorobopis, dvě operační vložky ze dne 2. 3. a 3. 3. 1979, vložku gynekologického vyšetření a záznam o anestézii.

39. Ze spisu dále vyplývá, že žalovaný se obrátil na zdravotnické zařízení v Opočně, jež aktuálně je léčebnou dlouhodobě nemocných, s výzvou k předložení zdravotnické dokumentace žalobkyně; v odpověď mu bylo sděleno, že dokumentace se pravděpodobně nachází v archivech Oblastní nemocnice Náchod a.s. Ta následně sdělila, že zdravotnická dokumentace žalobkyně již byla skartována a žádný z lékařů z nemocnice Opočně tam již nepracuje.
40. Na základě takto shromážděných podkladů Ministerstvo zdravotnictví dne 8. 7. 2022 rozhodlo o zamítnutí žádosti, s tím, že žalobkyně neprokázala provedení protiprávního výkonu zabraňujícího plodnosti, jelikož bez doložení dokumentace osvědčující provedení výkonu nelze posoudit oprávněnost žádosti. Z dokumentace, kterou žalobkyně předložila, vyplývá, že v době hospitalizace podstoupila nejméně dva operační zákroky, avšak ani při jednom jí nebyla provedena sterilizace podvázáním vaječníků jako zákrok, jehož účelem by byla její neplodnost.
41. Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně dne 26. 7. 2022 rozklad, v němž odmítla závěr o způsobu provedení sterilizace, poukázala na absenci svého souhlasu s takovým výkonem a trvala na tom, že absence zdravotnické dokumentace nemůže jít k její tíži.
42. Tento rozklad zamítl ministr zdravotnictví napadeným rozhodnutím.
43. Městský soud v Praze posoudil věc takto:
44. Podle ust. § 2 zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů, *oprávněnou osobou je fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 (dále jen "rozhodné období") ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.*
45. Podle ust. § 3 odst. 1 citovaného zákona *sterilizací v rozporu s právem se pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabraňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.*
46. Z citovaných norem je zřejmé, že sterilizací provedenou v rozporu s právem se podle citovaného zákona rozumí zdravotní výkon zabraňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas. Zákon přitom nijak nerozlišuje způsob, jakým byla sterilizace provedena, tedy nečiní ani rozdíl mezi tím, jakou operační technikou či výkonem se tak stalo. Proto nelze přisvědčit žalovanému v tom, že nebyla-li žalobkyni provedena sterilizace podvázáním vaječníků, nejedná se o sterilizace ve smyslu citovaného zákona. K takovému závěru samočinně dospět nelze a závěr žalovaného, že o sterilizaci proto nešlo, musel soud odmítnout. I kdyby předmětné operační výkony byly u žalobkyně provedeny primárně z důvodů medicinských, tedy proto, že její reprodukční orgány byly zasaženy zánětem, nic to nemění na tom, že bezprostředně znamenaly ztrátu plodnosti žalobkyně, tedy její sterilizaci.

Shodu s prvopisem potvrzuje J. V.

47. Pro posouzení věci je pak podstatná právě skutečnost, že není k dispozici úplná zdravotní dokumentace žalobkyně, a to z důvodu její skartace.
48. Zásadním kritériem pro uznání nároku na dávku podle zákona č. 297/2021 Sb. je skutečnost, že ke sterilizaci konkrétní žadatelky došlo za stavu, že k jejímu „...provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.“
49. Pokud by žalovaný měl k dispozici doklad o takto řádně učiněném souhlasu ze strany žalobkyně, byl by jeho závěr o zamítnutí žádosti pravděpodobně akceptovatelný.
50. Z dosud dostupných podkladů, soustředěných správním orgánem, však nelze seznat, že žalobkyně podstoupila operační výkon, v jeho důsledku byla zbavena plodnosti, poté, co s ním vyslovila souhlas, a to souhlas učiněný v souladu právem.
51. Jelikož podle dosavadních informací došlo již ke skartaci zdravotní dokumentace žalobkyně, v níž by se mohl takový její souhlas nacházet, a nebyl zjištěn ani jiný důkaz o tom, že by žadatelka s předmětnými operačními výkony souhlasila, nezbyvá než konstatovat, že žalovaný nemůže prokázat existenci takového souhlasu, čímž jsou splněny podmínky podle ust. § 3 odst. 1 citovaného zákona.
52. Městský soud nemá za to, že by tato situace znamenala takzvané obrácení důkazního břemene. Obecně platí, že podle citovaného zákona žadatelka v žádosti uvede, že k její sterilizaci došlo bez jejího řádného souhlasu, tedy že takový souhlas neexistuje. Tuto skutečnost nebude žadatelka dokazovat, neboť (kromě výjimečných případů) negativní skutečnosti se nedokazují, ale dokazují se k nim komplementární skutečnosti pozitivní. Správnímu orgánu by tedy stačilo, aby ze zdravotnické dokumentace žadatelky doložil, že takový řádný souhlas poskytl, což by vedlo k zamítnutí žádosti.
53. Skutečnost, že v nyní rozhodované věci správní orgán takový souhlas nemůže předložit, nelze vykládat v neprospěch žalobkyně. To platí tím více, že žalobkyně neměla svou zdravotnickou dokumentaci ve své dispozici a že skartace této dokumentace proběhla mimo její vůli.
54. Městský soud proto závěry žalovaného o zamítnutí žádosti právě v důsledku absence zdravotnické dokumentace odmítl.
55. Pro úplnost soud konstatuje, že se neztotožnil s touto částí žalobní argumentace, které akcentovala romský původ žalobkyně. Jakkoliv tato skutečnost může být pro věc podstatná, nelze žalovanému, resp. ani správnímu orgánu I. stupně, vytýkat, že ve svých rozhodnutích romský původ žalobkyně nevzali v úvahu. Jak je zřejmé z obsahu správního spisu, žalobkyně ani v iniciační žádosti o dávku podle zákona č. 297/2021 Sb., ani v rozkladu, neuvedla nic o svém romském původu. Jestliže správní orgány neměly tuto informaci k dispozici, nelze jim vytýkat, že ji nezohlednily.

IV.

Závěr a rozhodnutí o nákladech řízení

56. Městský soud v Praze tedy po přezkoumání věci dospěl k závěru, že správní orgán I. stupně pochybil, jestliže dospěl k závěru, že žádosti nelze vyhovět, jelikož z důvodu absence zdravotnické dokumentace není možno prokázat nezákonnost provedené sterilizace. Pokud pak žalovaný v napadeném rozhodnutí tento závěr akceptoval, i on zatížil své rozhodnutí vadou nezákonnosti pro rozpor s ust. § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb.
57. Soud proto žalobou napadené rozhodnutí ministra zdravotnictví zrušil podle ust. § 78 odst. 1 soudního řádu správního a věc podle ust. § 78 odst. 4 soudního řádu správního vrátil žalovanému k dalšímu řízení.
58. V něm žalovaný věc znovu posoudí, vycházející z právních názorů vyslovených soudem v tomto rozsudku, a uváže, zda je pro věc relevantní i romský původ žalobkyně.
59. Výrok o náhradě nákladů řízení je odůvodněn podle ust. § 60 odst. 1 soudního řádu správního, když žalobkyně měla ve věci úspěch a její náklady řízení sestávají z odměny advokátovi za dva úkony právní služby po 3100 Kč, a ze související náhrady hotových výdajů po 300 Kč podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v platném znění, zvýšené o sazbu daně z přidané hodnoty. Náhradu v celkové výši 8228 Kč je žalovaný povinen zaplatit žalobci do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce Mgr. Davida Strupka, advokáta.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Shodu s prvopisem potvrzuje J. V.

Praha 14. února 2024

JUDr. Slavomír Novák v.r.
předseda senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje J. V.